

Ключевые слова: *постпрофессиональная фаза жизни, образование людей третьего возраста, легитимность учебных предложений, геронтологические исследования, академическое образование.*

Irina Sagun

Factors providing the legitimacy of educational offers for tertiary age people on the basis of the higher school education

Summary. *This article summarizes the factors providing the legitimacy of educational offers for tertiary age people on the basis of the higher school. The author also gives a brief survey of actual tasks of the general academic education*

Key words: *postprofessional phase of life, tertiary age people education, legitimacy of educational offers, gerontological studies, academic education.*

УДК 371.134.811

**Андрій Семенов,
м. Суми**

**РЕСУРСНА БАЗА ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЇХ
ДИДАКТИЧНІ ФУНКЦІЇ У ВИЩІЙ ФІЛОЛОГІЧНІЙ
ШКОЛІ**

Тенденції розвитку українського суспільства з його яскраво вираженою інформатизацією, поступове освоєння можливостей інформаційних технологій у загальноосвітній школі зумовлюють якнайширшу потребу в електронних засобах навчального призначення для майбутніх учителів і зокрема вчителів української мови і літератури. Аналіз наукових джерел [1-2; 5; 7], Інтернет-сайтів університетів засвідчує: в Україні поступово розробляється навчально-методичне забезпечення дистанційного навчання, розвивається мережа віртуальних навчальних лабораторій, електронних бібліотек, інформаційних порталів. Водночас з курсів української мови у вищій філологічній школі практично відсутнє як ресурсне забезпечення, так і методичні поради щодо їх ефективного використання.

У межах статті з'ясуємо деякі аспекти ресурсної бази інформаційних джерел та їх дидактичні функції у вищій філологічній школі. Джерельною основою для теоретичного аналізу слугують освітні документи, видання монографічного, довідково-енциклопедичного характеру, наукові розвідки

педагогів, інформаційні портали.

Бурхливий розвиток інформаційних технологій став поштовхом до глобальної інформатизації сучасного суспільства. Основна мета інформатизації освіти, як свідчить аналіз наукових джерел [1; 5; 7], - це підвищення ефективності навчально-виховного процесу за рахунок розширення обсягів та зростання якості подання інформації, удосконалення методів і прийомів її обробки, а також опанування усіма учасниками навчально-виховного процесу практичними навичками застосування прогресивних інформаційних технологій у професійній діяльності. На думку В. Бикова, “інформатизація суспільства передбачає випереджальну інформатизацію галузі науки та освіти, де, в основному, формується когнітивний, кадровий і науково-технічний фундамент самої інформатизації як процесу і соціально-економічного явища, закладається майбутнє досягнень і розвитку суспільства в цілому” [1, с. 508].

У своєму дослідженні ми дотримуємося визначення поняття “інформатизація суспільства”, яке подано в Концепції державної політики інформатизації. У ній термін “інформатизація” тлумачиться як “інтелектуальний і матеріальний процес, що полягає у створенні глобальної інфраструктури сучасних засобів зберігання, опрацювання, передавання і подання інформації, яка стає стратегічним ресурсом суспільства” [6, с. 2]. Усі компоненти державної політики інформатизації необхідно розглядати в контексті сфер діяльності людини.

Багатомасштабні перетворення, що пов'язані із процесами збирання, систематизації, зберігання, опрацювання, передавання інформації загострює проблему використання сучасних інформаційних технологій у викладанні української мови. Сьогодні це поняття включає всі існуючі види технології, що обробляють інформацію, - безкомп'ютерні, комп'ютерні, мережеві, телекомунікаційні, комунікаційні, інноваційні тощо, матеріальною і технологічною базою яких є будь-яке обладнання і техніка, персональні комп'ютери з периферійними пристроями та різноманітні засоби зв'язку.

З розвитком комп'ютерної техніки та мережевих засобів зв'язку з'явилися різні варіації поняття “інформаційні технології”, а саме: “інформаційно-комунікаційні технології” (М. Жалдак), “інформаційно-телекомунікаційні технології” (Р. Гуревич та ін.), “нові інформаційні технології” (В. Штиров та ін.), “інформаційні та комунікаційні технології” (В. Биков та ін.). С. Гончаренко

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

пропонує під інформаційними технологіями, що використовуються в освіті, розуміти “систему загальнопедагогічних, психологічних, дидактичних, методичних процедур взаємодії педагогів і тих, кого навчають, з урахуванням технічних і людських ресурсів, спрямованих на проектування і реалізацію змісту, методів, форм та інформаційних засобів навчання, що відповідають меті, особливостям майбутньої діяльності і вимогам до професійно важливих якостей фахівців [3, с. 65].

Особливостями інформаційних технологій, що використовуються у вищій школі є те, що вони базуються на сучасних персональних комп'ютерах і різноманітних мережевих засобах зв'язку. Під засобами інформаційних технологій розуміють насамперед програмно-апаратні засоби і пристрої, що функціонують на базі мікропроцесорної техніки, сучасні засоби і системи телекомунікаційно-інформаційного обміну, аудіо-, відеотехніки, забезпечують збір, продукування, накопичення, зберігання, обробку, передачу інформації.

З урахуванням наукових розвідок та аналізу інформаційних порталів схарактеризуємо ресурсну базу інформаційних джерел. Це стабільні (CD і DVD диски з навчального курсу), динамічні (навчально-методичні комплекси, інформаційно-довідкові (енциклопедії); Інтернет-сайти предметної спрямованості), “Інтерактивна дошка”, програми-тренажери (репетитори), засоби контролю (тестові оболонки). Зупинимося на цих складових більш детально.

Сьогодні усе більш презентабельними стали мультимедійні комплекси (підручник, практикум, словник, інтерактивні матеріали). Характерними рисами таких комплексів є розвинута система допомоги, високий рівень інформативності, модульне подання навчального матеріалу. Зоровий і слуховий канали передачі інформації стимулюють інтерес до матеріалу, дають можливість варіювати структуру занять, активізують самостійність і знімають психологічний дискомфорт.

CD і DVD диски, що отримали популярність у дев'яности роки минулого століття, зробили процес обміну, накопичення і переробки інформації більш ефективним. Окрім функцій читання, конспектування, тепер є можливість копіювання матеріалів різного формату, а також формування необхідної для роботи бази даних, створення власних освітніх ресурсів до заняття, самостійної роботи студентів/учнів під час виконання домашніх завдань,

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

підготовці доповідей і рефератів, виконанні дослідницьких робіт на цифрових носіях.

У мовній підготовці можуть використовуватися: аудіо-книги; CD і DVD диски, які включають текстові компоненти, так звані електронні книги; CD і DVD диски змішаного типу, що включають різні текстові і позатекстові компоненти. Звернення до таких ресурсів пропонує оцінку коректності і науковості наданої інформації. Як і на книгах, на CD і DVD дисках мають виставлятися вихідні дані про фірму виробника, авторо-розробниках, повинен бути copyright (©), знак, що позначає авторське право.

Найбільше поширення сьогодні отримали CD і DVD диски змішаного типу, що вміщують ілюстрації, портрети вчених, аудіозаписи, фрагменти кінофільмів, театральних вистав. Наявність коректної системи посилань і довідкового апарату, а також ергономічність (легкість в управлінні) – найважливіші критерії відбору у викладанні.

Важливим засобом педагогічної діяльності і навчання сьогодні вважають Internet: в мережі здійснюються численні перегляди значного обсягу різнобічної, неформалізованої, структурованої інформації у вигляді текстових, графічних, аудіо-та відеофайлів або програм з будь-якої галузі людської діяльності. Можливості Інтернету реалізуються через інформаційні сервіси. Найпопулярнішими з них на сьогодні є: (World Wide Web), електронна пошта, електронні конференції, InternetRelayChat, електронні бібліотеки.

(World Wide Web) – це засіб мережевого доступу, гіпермедійна, інтегруюча, глобальна інформаційна система, основою якої є гіпертекстові посилання. За допомогою електронної пошти стало можливим отримати чи відслати повідомлення зі швидкістю, яка набагато випереджає традиційну пошту. Електронні конференції дають можливість віртуально брати участь у дискусіях і здійснювати обмін ідеями. Електронні бібліотеки – зібрання книг, що зберігаються в електронному вигляді. IRC (InternetRelayChat) – можливість спілкування в реальному часі в текстовому режимі.

Відзначимо також і Інтернет-джерела. Енциклопедія “Українська мова” – <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> – є енциклопедією з гіпертекстовою структурою і може використовуватися як довідковий матеріал. Сайти “Нова мова” (<http://www.novamova.com.ua>) та “Уроки державної мови”

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

(<http://mova.kreschatic.kiev.ua/>), що пропонують відповіді на проблемні питання щодо з культури мови і стилістики української мови. Лінгвістичний портал МОВА.інфо (<http://mova.info>) в режимі on-line подає комп'ютерні тести для перевірки мовних знань, а також електронний підручник української мови, який розробили студенти-філологи в Лабораторії комп'ютерної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Портал “Діти України” (<http://www.children.edu-ua.net/index.php>) пропонує корисні посилання на сайти з питань щодо української мови.

“Інтерактивна дошка” – це сучасний засіб, що виконує функції традиційної шкільної дошки, водночас дає можливість більш якісно графічно коментувати екранні зображення і забезпечує ергономічність навчання, сприяє креативному навчанню, побудованому на “аудіовізуальному діалозі” [2, с. 47]. Використовуваний комплект має у своєму складі мультимедійний проектор, інтерактивну дошку від фірми SMART Technologies Inc. та IBM PC сумісний комп'ютер із ОС Windows 2000. Це дозволяє проектувати зображення екрану монітора на проекційну дошку, а також управляти комп'ютером за допомогою спеціальних фломастерів.

Аналізуючи інформаційні ресурси, уточнимо поняття *електронний текст*. Досвід створення таких текстів у 2005-2008 рр. (на сайтах <http://www.ukrlit.vn.ua/info/folk.html>, <http://www.tnpu.edu-ua/subjects/83/17/> розташовані посібники, де ми виступали Web-дизайнером) дає можливість переконатися в тому, що комп'ютерний текст змінює свої властивості. Тут інакший процес розгортання інформаційного простору, система композиційних одиниць й організація доступу до них. До того ж зміна матеріального характеру носія писемного тексту теж змінює текст. Отже, не будь-який текст, набраний на комп'ютері і збережений на електронних носіях, відображає специфіку цього феномена.

Гіпертекст є специфічним способом викладу, збереження і презентації інформації, викладеної у книзі. Актуалізується така властивість, як нелінійність: текст композиційно стає більш подрібненим, фрагментарним, а послідовність читання фрагментів визначається вільним вибором читача. До того ж такий текст можна змінювати, доповнювати з урахуванням набутих знань. Зміни у сфері поширення електронного тексту диктують потреби з'ясувати дидактичні принципи і дидактичні функції

інформаційних джерел.

Дидактика виявляє закономірності, принципи навчання, завдання, зміст освіти, форми і методи викладання і навчання, стимулювання і контролю в навчальному процесі, характерні для всіх навчальних предметів, на всіх вікових етапах навчання. Під дидактичними функціями дослідники розуміють зовнішній прояв властивостей засобів навчання, що використовуються в навчально-виховному процесі для розв'язання освітніх, виховних і розвивальних завдань [2, с. 14; 5, с. 90].

Ю. Дорошенко, М. Левшин, Ю. Мельник, В. Савченко [5, с. 91] визначають такі дидактичні функції інформаційних джерел:

1. Створення сприятливих організаційно-методичних умов для навчальної діяльності: реалізація принципу наочності; управління навчальною інформацією; створення стійкого пізнавального мотиву; багатопланове здійснення принципу єдності навчання і виховання; збільшення можливостей диференціації та індивідуалізації навчання.

2. Покращення психолого-педагогічних умов навчальної діяльності: створення зацікавленості; забезпечення адекватного емоційного стану суб'єктів навчання.

3. Реалізація змісту освіти в нових інформаційних умовах.

4. Управління навчальною діяльністю студентів і формування в них структури світоглядних, поведінкових і творчих якостей.

Завдання викладача полягає у доцільному виборі інформаційних джерел, що допомагатимуть в ефективному проведенні цих етапів. До основних функцій електронних засобів доцільно віднести, як показує аналіз наукових джерел, і можливість підтримки пояснення нового матеріалу; організацію контролю навчальних досягнень; організацію позаурочної діяльності у формі дистанційних консультацій.

Враховуючи соціальне замовлення суспільства стосовно інформатизації навчально-виховного процесу, а також положення дидактики щодо відбору змісту освіти майбутніх учителів української мови, ми виділили основні умови відбору інформаційних джерел для використання їх студентами: наявність пізнавальної, розвивальної, практичної цінності. Застосування інформаційних джерел у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя має бути спрямоване на розвиток особистості і формування вмінь обробляти інформацію, інтенсифікувати навчально-виховний процес (активізувати пізнавальну діяльність;

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

підвищувати ефективність і якість навчання; поглиблювати міжпредметні зв'язки за рахунок інтеграції інформаційної та предметної підготовки), посилювати мотивацію до навчання, формувати якісно нову культуру навчальної діяльності; вивільняти навчальний час від рутинної роботи.

Це спонукає до розробки ефективної методики використання електронних посібників, а також створення міжвузівських колективів розробників нових освітніх технологій.

Література

1. Биков В. Інформатизація загальноосвітньої і професійно-технічної школи України, концептуальні засади і пріоритетні напрямки / В. Биков // Професійна освіта: педагогіка і психологія. – Ченстохова; Київ, 2003. - Випуск IV. - С. 501-514.

2. Галатюк Ю. М. Застосування нових інформаційних технологій в організації навчальної діяльності (кібернетичний аспект) / Ю. М. Галатюк, А. А. Данилюк // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України : наук. метод. зб. – Одеса: Друк, 2001. – Вип. 8, 242 с.

3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. - К.: Либідь, 1997. – 374 с.

4. Гершунский Б. С. Компьютеризация в сфере образования: Проблемы и перспективы / Б. С. Гершунский. – М.: Педагогика, 1987. – 264 с.

5. Дорошенко Ю. О. Дидактичні функції мультимедійних технологій навчання у початковій школі / Ю. О. Дорошенко, М. М. Левшин, Ю. С. Мельник, В. Ю. Савченко // Праці другої Всеукраїнської конференції молодих науковців “Інформаційні технології в науці та освіті”. – Черкаси: ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2000. – С. 90-91.

6. Концепція державної політики інформатизації. Основні напрямки національної програми інформатизації України. - К., 1994. – 32 с.

7. Коломієць А. М. Інформаційна культура вчителя початкових класів: Монографія / А. М. Коломієць. - Вінниця: ВДПУ, 2007. – 379 с.

8. Компьютерные телекоммуникации в системе школьного образования / Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу 12.11.2010: <<http://scholar.urfu.ac.ru:8002/courses/Manual/index.html.ru>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.

Андрей Семенов

*Ресурсная база информационных источников, их
дидактические функции в высшей филологической школе*

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

Анотація. В статті на основі освітніх документів, монографій, справочної літератури, наукових досліджень, інформаційних порталів розглядаються деякі аспекти ресурсної бази інформаційних джерел, їх дидактичні функції в вищій філологічній школі.

Ключові слова: вища філологічна школа, майбутній учитель української мови, інформаційні джерела, електронні посібники, дидактичні функції.

Andriy Semenog

Resource base of informative sources and their didactic functions at high philological school

Summary. Some aspects of resource base of informative sources and their didactic functions at high philological school are examined on the basis of educational documents, monographs, certificate literature, scientific researches and informative portals in the article.

Key words: high philological school, future teacher of Ukrainian, informative sources, electronic manuals, didactic functions.

УДК 372.461:001

Олена Семеног,
м. Київ

**НАУКОВІ ЗАХОДИ ЯК ЗАСІБ ВИЯВУ
КУЛЬТУРИ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ
ДОСЛІДНИКА**

Логічно вибудована стаття чи дисертація ще не остаточною підставою для її успішної презентації на науковій конференції, семінарі чи засіданні спеціалізованої вченої ради. Саме наукові заходи уможливають апробацію отриманих результатів і водночас стимулюють потребу в подальшому фаховому саморозвитку. Тут демонструють, ілюструють, роз'яснюють матеріали, які розкривають сутність пропонованих новинок, публічно обговорюють творчі здобутки вченого, обмінюються досвідом. Під час наукових дискусій більш виразно виявляються особистісні якості, морально-етичні, духовні цінності і, безумовно, наукова мовна культура дослідників.

Культуру наукової мови кінця ХХ – початку ХХІ століття досліджують різні галузі наук. Функціональна стилістика вивчає особливості мовних норм у зв'язку з різними функціональними